

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דבורי בן בשט ז"ל

עכן מעל - ועל כל העדה תקצוף?

הרב יואל מנוביץ'

מלחמת יריחו

יהושע פרק ו:

(טו) ויהי ביום השביעי וישכמו כעלות השחר ויסבו את העיר כמשפט הזה שבע פעמים רק ביום ההוא סבבו את העיר שבע פעמים:
(טז) ויהי בפעם השביעית תקעו הכהנים בשופרות ויאמר יהושע אל העם הריעו כי נתן יקוק לכם את העיר:
(יז) והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה ליקוק רק רחב הזונה תחיה היא וכל אשר אתה בבית כי החבאתה את המלאכים אשר שלחנו:
(יח) ורק אתם שמרו מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם ושמרתם את מחנה ישראל לחרם ועכרתם אותו:.....
(כ) וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני יקוק אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכרו ויסדנה ובצעירו יציב דלתיה:

מלכים א פרק טז:

(לג) ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס את יקוק אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו:
(לד) בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה באבירים בחרו ויסדה ובשגיב ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר יקוק אשר דבר ביד יהושע בן נון:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קיג עמוד א:

ממשמע שנאמר באבירים בכורו איני יודע ששגוב צעירו? מה תלמוד לומר שגוב צעירו - מלמד שהיה מקבר והולך מאבירים עד שגוב. אחאב שושביניה הוה, אתא איהו ואליהו למשאל בשלמא בי טמיא. יתיב וקאמר: דילמא כי מילט יהושע הכי לט: לא יריחו על שם עיר אחרת, ולא עיר אחרת על שם יריחו? אמר ליה אליהו: אין. אמר ליה: השתא לווטתא דמשה לא קא מקיימא, דכתיב: וסרתם ועבדתם וגו' וכתוב וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים, וההוא גברא אוקים ליה עבודה זרה על כל תלם ותלם, ולא שביק ליה מיטרא דמיזל מיסגד ליה, לווטתא דיהושע תלמידיה מקיימא? מיד ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד חי ה' אלהי ישראל... אם יהיה... טל ומטר וגו', בעי רחמי והבו ליה אקלידא דמטרא, וקם ואזל.

רש"י:

אחאב שושבינו - אוהבו של חיאל היה אחאב.

בי טמיא - יוש אומרים בי טעמא, בית האבל שמטעימים אותו בדברים לנחמו, ובכמה דוכתין כתיב בבראשית רבה טמיא בלא עיי"ן לשון אבל.

אקלידא דמטרא - מפתח של מטר.

מלחמת העי

יהושע פרק ז:

(א) וימעלו בני ישראל מעל בחרם ויקח עכן בן פרמי בן זכדי בן זרח למטה יהודה מן החרם ויסר אף יקוק בבני ישראל:
(ב) וישלח יהושע אנשים מיריחו העי אשר עם בית און מקדם לבית אל ויאמר אליהם לאמר עלו ורגלו את הארץ ויעלו האנשים וירגלו את העי:
(ג) וישבו אל יהושע ויאמרו אליו אל יעל כל העם כאלפים איש או כשלושת אלפים איש יעלו ויכו את העי אל תיגע שמה את כל העם כי מעט המה:
(ד) ויעלו מן העם שמה כשלושת אלפים איש וינסו לפני אנשי העי:
(ה) ויכו מהם אנשי העי כשלושים וששה איש וירדפום לפני השער עד השברים ויכום במורד וימס לבב העם ויהי למים:
(ו) ויקרע יהושע שמלתיו ויפל על פניו ארצה לפני ארון יקוק עד הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על ראשם:
(ז) ויאמר יהושע אהה אדני יקוק למה העברת העביר את העם הזה את הירדן לתת אתנו ביד האמרי להאבידנו ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן:
(ח) בי אדני מה אמר אחרי אשר הפך ישראל ערף לפני איביו:

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דברי בן בשט ז"ל

(ט) וישמעו הכנעני וכל ישבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול:

(י) ויאמר יקוק אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך:

(יא) חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם:

(יב) ולא יכלו בני ישראל לקום לפני איביהם ערף יפנו לפני איביהם כי היו לחרם לא אוסיף להיות עמכם אם לא תשמידו החרם מקרבכם:

(יג) קם קדש את העם ואמרת התקדשו למחר:

מלבי"ם פסוק א':

מודיע, א] כי כל ישראל קשורים כגוף אחד, עד שכל איש ואיש מהם יחוסו אל הכלל כיחוס אבר אחד מן הגויה אל הגויה, וכמו שע"י חולי או הפסד אבר אחד יתהווה חולי או מום בגוף כולו, כן במה שלקח עכן מן החרם נחשב כאילו מעל העם כולו, וז"ש וימעלו בני ישראל ויקח עכן. ב] שיש הבדל בין העונש הבא בפועל ובין העונש הבא ע"י סילוק השגחה, שעת יעניש ה' בפועל לא יעניש את הבלתי חוטא בעבור החוטא, כמו שהיה אח"כ שנסקל עכן לבדו, לא כן העונש המסובב במקרה ע"י שיסלק ה' את השגחתו, זה יחול על הכלל כולו, שבהיות ביניהם חוטאים יסתיר ה' פניו מהם כולם, כמ"ש (לקמן כב, כ) הלא עכן מעל בחרם ועל כל עדת ישראל היה קצף, וכולם עלולים למקרה ופגע עד שלפעמים יוכה הבלתי חוטא כשהיה במקום סכנה והחוטא שלא נמצא שם לא נפגע, כמ"ש (שם) והוא איש אחד לא גוע בעונו. וז"ש ויחר אף ה' בבני ישראל, ר"ל שסלק השגחתו מהם.

יהושע פרק כב:

(יט) ואך אם טמא ארץ אחזתכם עברו לכם אל ארץ אחזת יקוק אשר שכן שם משכן יקוק והאחזו בתוכנו וביקוק אל תמרדו ואתנו אל תמרדו בבנתכם לכם מזבח מבלעדי מזבח יקוק אלהינו:

(כ) הלא עכן בן זרח מעל מעל בחרם ועל כל עדת ישראל היה קצף והוא איש אחד לא גוע בעונו: פ

במדבר לב -בקשת בני גד ובני ראובן

מלבי"ם פסוק ב':

וישלח. ספר איך שלטה בם יד המקרה תיכף ותכשילם עצתם, כי יהושע שלח מרגלים מיריחו העי אשר עם בית און, ספר סימני העיר להוכיח כי באמת היה ראוי שילכו שמה כל ישראל, כי הגם שהיתה עיר קטנה הלא היתה סמוכה לבית און ולבית אל, ונקל הדבר שיצאו אנשי בית אל ובית און לעזרתם כמו שהיה באמת בפעם הב' שכתוב (לקמן ח, יז) ולא נשאר איש בעי ובית אל אשר לא יצאו אחרי בני ישראל, ויהושע הלא אמר להם עלו ורגלו את הארץ, כי לא שלחם לרגל עי לבדה רק את הארץ שהיא המדינה כולה, עי ומקומות אשר סביבה, ואם היו מרגלים כפי פקודתו היו רואים כי ערים רבים שכנים לשם, ולא היו אומרים אל יעל שם כל העם. אבל הם שינו פקודתו ויעלו האנשים, ר"ל מדעת עצמם, וירגלו את העי, לבד לא את הארץ כולה, ולכן:

(ד) ויעלו, וינסו. לא ערכו מלחמה, רק תיכף התחילו לנוס, הגם שבפעם הזאת לא עזרו אנשי בית אל, נסו מפני אנשי העי לבד.

ילקוט שמעוני יהושע רמז יח:

וכזאת וכזאת עשיתי, רבי יוחנן בשם רבי אלעזר בר' שמעון חמשה ארבעה - בימי משה, ואחת - בימי יהושע, שנאמר אנכי חטאתי לה' וכזאת וכזאת עשיתי, וארא בשלל, ראיתי מה שכתוב בתורה ואכלת את שלל אויביך, מיד וישלח יהושע מלאכים וירוצו האהלה, כדי שלא יגנבו אותם שבט יהודה, ויוסיפו מחלוקת

ילקוט שמעוני יהושע רמז יז:

מיד ויאמר ה' אל יהושע קום לך, קום לך, ההיא דאדכרתא: ..ויאמר ה' אל יהושע קום לך, דרש ר' שילא, א"ל הקדוש ברוך הוא שלך קשה משלהם, אני אמרתי והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים, ואתה רחקתם ששים מיל, ד"א קום לך, לא כך אמר משה כי הוא יעבור לפני העם, אם יעבור עוברים ואם לאו אין עוברים, אם מנחיל נוחלים, ואם לאו אין נוחלים, ואתה שלחת ולא הלכת עמהם,

ילקוט שמעוני יהושע רמז יח:

וגם עברו את בריתי, אמר ר' יהודה בשם רבי יהודה בר מספרתא מלמד שעבר עכן על חמשה חומשי תורה, שנאמר חמשה "גם" ואמר רבי אילעא בשם רבי יהודה בר מספרתא עכן מושך בערלתו הוה, כתיב הכא וגם עברו את בריתי, וכתוב התם את בריתי הפר, פשיטא, מהו דתימא במצוה פקד, בגופיה לא פקד קמ"ל. וכי עשה נבלה בישראל, אמר ר' אבא בר כהנא בעל נערה המאורסה, כתיב הכא כי עשה נבלה בישראל, וכתוב התם כי נבלה עשה בישראל, פשיטא, מהו דתימא כולי האי לא פקד, קמ"ל, רבינא אמר דיניה כנערה מאורסה בסקילה: